

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika, na temelju članka V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i članka 36. stavak (1) Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika ("Službeni glasnik BiH", broj 47/16), na sjednici održanoj 11. listopada 2017. godine, donijelo je

ODLUKU

I.

Ambijentalna cjelina dijelova ulica Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića u Banjoj Luci proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini: deset objekta stambenih vila iz austrougarskog razdoblja sa pripadajućim ozelenjenim dvorištima i ogradama, pozicioniranih na sjeverozapadnoj strani ulice Kralja Petra I. Karađorđevića i jugozapadnoj strani ulice Mladena Stojanovića, rekonstruirani objekt Evangelističke crkve sa pripadajućim ozelenjenim dvorištem i ogradom sa jugoistočne strane ulice Mladena Stojanovića, dva objekta u ulici Petra Kočića, zgrada Male stanice "Kraljev drum" sa pripadajućom parcelom, i dio aleje – dvostruki drvored u dijelovima ulica Kralja Petra I. Karađorđevića i Mladena Stojanovića.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji se sastoji od šest prostornih cjelina, kako slijedi:

- a) prvu prostornu cjelinu čini prostor zaštićenog objekta u Ulici Petra Kočića broj 7, na parceli k.č. 1686/1 novi premjer (stari premjer k.č. 73/179) k.o. Banja Luka 7, upisana u z.k. br. 4330;
- b) drugu prostornu cjelinu čini prostor zaštićenog objekta u Ulici Petra Kočića broj 59 na parcelama: k.č. 1652/1 novi premjer (k.č. 76/102 stari premjer), upisana u z.k.br. 4730/17; 1652/3 novi premjer i 1654/3 novi premjer (76/368 stari premjer) k.o. Banja Luka 7;
- c) treću prostornu cjelinu čine objekti zaštićenih vila na sjeverozapadnoj strani ulice Kralja Petra I. Karađorđevića i jugozapadnoj strani ulice Mladena Stojanovića na parcelama: k.č. 1664 novi premjer i 2223/1 novi premjer i površine kompletnih parcela k.č. 1482 novi premjer, 1483/1 novi premjer (k.č. 76/115 stari premjer), upisana u z.k. uložak 10981; 1484/1 novi premjer (k.č. 76/61 i 76/62 stari premjer), upisana u z.k. uložak 8555; 1484/2 novi premjer (k.č. 76/306), upisana u z.k. uložak 5962; 1659/1 novi premjer (k.č. 76/106 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1659/2 novi premjer (k.č. 76/378 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1660 novi premjer (k.č. 76/379 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1661 novi premjer (k.č. 76/149 stari premjer), upisana u z.k. uložak 10752; 1662/1 novi premjer (k.č. 76/148 stari premjer), upisana u z.k. uložak 3141; 1662/2 novi premjer (k.č. 76/105 stari premjer), upisana u z.k. uložak 3141; 1662/3 novi premjer, 1662/4 novi premjer, 1663 novi premjer (k.č. 76/55 stari premjer), upisana u z.k. uložak 7079; 1665/1 novi premjer (k.č. 73/129 stari premjer), upisana u z.k. uložak

10893; 1665/2 novi premjer (k.č. 73/291A), posjedovni list broj 2541/2 1671 novi premjer (k.č. 73/116 stari premjer), upisana u z.k. uložak 701; 1672 novi premjer, 1673 (k.č. 73/159 stari premjer), upisana u z.k. uložak 739; 1676 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1, 1677 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1; 1676 novi premjer i 1678 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1, k.o. Banja Luka 7;

- d) četvrtu prostornu cjelinu čini dio drvoreda dijela parcele k.č. 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 7.

Obuhvat zone zaštite ove prostorne cjeline počinje sa tromeđe parcela k.č. 2223/1 k.o. Banja Luka 7, k.č. 1637 i 1640/3 k.o. Banja Luka 6 te ide prema jugozapadu granicom parcele k.č. 2223/1 sa parcelama k.č. 1640/3, 1640/1, 1644, 1646/1 i 1648 do točke čije su koordinate $Y=6436669.13$ $X=4959329.50$. Granična linija dalje ide pravolinijski do točke $Y=6436663.28$ $X=4959333.21$, odakle nastavlja sjeverozapadnom granicom zelene površine na ulici Mladena Stojanovića do točke $Y=6436822.72$ $X=4959548.81$ te se vraća na polaznu točku na tromeđi parcela k.č. 2223/1 k.o. Banja Luka 7, k.č. 1637 i 1640/3 k.o. Banja Luka 6 i time je zatvorena zona zaštite.

- e) Petu prostornu cjelinu čini prostor Male stanice " Kraljev drum" površine kompletnih parcela k.č. 2215/3 novi premjer i 2216 novi premjer k.o. Banja Luka 6.
- f) Šestu prostornu cjelinu čini prostor rekonstruirane Evangelističke crkve i dijela drvoreda, površine kompletne parcele 1217 novi premjer (k.č. 698/16 stari premjer) upisana u z.k. uložak 1364 k.o. Banja Luka 6 i površina dijela k.č. 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 6.

Na nacionalni spomenik primjenjuju se mjere zaštite utvrđene ovom odlukom, a sukladno Zakonu o provedbi odluka Povjerenstva za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 9/02, 70/06 i 64/08).

II.

Republika Srpska, kroz svoja mjerodavna tijela, ulaže sve napore da poduzme odgovarajuće pravne, znanstvene, tehničke, administrativne i financijske mjere neophodne za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Povjerenstvo) utvrdit će tehničke uvjete za izradu i postavljanje informacijske ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III.

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, utvrđuju se mjere zaštite koje se odnose na prostor definiran u točki I. stavak 3. ove odluke, kako slijedi:

(1) Mjere zaštite koje se odnose na sve objekte i pripadajuće parcele u sklopu nacionalnog spomenika:

- dopušteni su istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi na sanaciji i prezentaciji spomenika i radovi tekućeg održavanja objekta uz odobrenje mjerodavnog ministarstva za prostorno uređenje u Republici Srpskoj (u daljnjem tekstu: mjerodavno ministarstvo) i stručni nadzor mjerodavne službe zaštite

nasljeđa na razini Republike Srpske (u daljnjem tekstu: mjerodavna služba zaštite). Za eventualne intervencije na spomenicima koje nisu definirane ovom odredbom, potrebno je prijedlog intervencije sa svom relevantnom dokumentacijom i obrazloženjem dostaviti na mišljenje Povjerenstvu. Povjerenstvo će o prijedlogu donijeti mišljenje na prvoj narednoj sjednici Povjerenstva za koju po Poslovniku o radu Povjerenstva, nije utvrđen dnevni red;

- potrebno je očuvati plansku osnovu kompletne ambijentalne cjeline, odnosno njezinu cjelovitost;
- prilikom radova na restauraciji objekta neophodno je sačuvati njihove izvorne gabarite (horizontalne i vertikalne, oblik i nagib krovnih ploha, dekorativne elemente krovne konstrukcije i krova), izvorni izgled, boju i materijalizaciju vanjskih ploha (krovni pokrov, otvori, fasadna plastika i dekoracija). Izmjene u postojećem stanju su dopuštene jedino u slučaju vraćanja autentičnih elemenata;
- dopuštena je adaptacija unutarnjih prostora objekta u cilju njihove prilagodbe suvremenim potrebama (radovi na instalacijama i drugi radovi vezani za poboljšanje kvalitete života koji se odvijaju u enterijeru) pod uvjetom da promjene u enterijeru ne dovedu do promjena na vanjskim fasadama objekta, te da se sačuvaju stilske karakteristike objekta cjeline;
- za ekonomske i pomoćne objekte koji se nalaze na prostoru nacionalnog spomenika dopušteno je zadržavanje postojećih ili izgradnja zamjenskih u gabaritima postojećih;
- ambijentalna cjelina se može rabiti u stambene, poslovne, obrazovne i kulturne svrhe, odnosno na način koji neće ugroziti integritet objekta i njihovo značenje u strukturi grada;
- zabranjuje se podizanje reklamnih tijela, oglasa i oznaka koje narušavaju vizure i zaklanjaju objekte ambijentalne cjeline;
- sve dopuštene intervencije i radove na nacionalnom spomeniku izvoditi uz odobrenje mjerodavnog ministarstva i stručno nadziranje mjerodavne službe zaštite.

(2) Mjere zaštite koje se odnose na objekte stambenih vila i pripadajućih parcela uz ulice Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića na dijelu k.č. 1664 novi premjer i 2223/1 novi premjer i površine kompletnih parcela k.č. 1482 novi premjer, 1483/1 novi premjer (k.č. 76/115 stari premjer), upisana u z.k. uložak 10981; 1484/1 novi premjer (k.č. 76/61 i 76/62 stari premjer), upisana u z.k. uložak 8555; 1484/2 novi premjer (k.č. 76/306), upisana u z.k. uložak 5962; 1659/1 novi premjer (k.č. 76/106 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1659/2 novi premjer (k.č. 76/378 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1660 novi premjer (k.č. 76/379 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1661 novi premjer (k.č. 76/149 stari premjer), upisana u z.k. uložak 10752; 1662/1 novi premjer (k.č. 76/148 stari premjer), upisana u z.k. uložak 3141; 1662/2 novi premjer (k.č. 76/105 stari premjer), upisana u z.k. uložak 3141; 1662/3 novi premjer, 1662/4 novi premjer, 1663 novi premjer (k.č. 76/55 stari premjer), upisana u z.k. uložak 7079; 1665/1 novi premjer (k.č. 73/129 stari premjer), upisana u z.k. uložak 10893; 1665/2 novi premjer (k.č. 73/291), posjedovni list broj 2541/2 1671 novi premjer (k.č. 73/116 stari premjer), upisana u z.k. uložak 701; 1672 novi premjer, 1673 (k.č.

73/159 stari premjer), upisna u z.k. uložak 739; 1676 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1, 1677 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1 i 1678 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1, k.o. Banja Luka 7 i k.č. 1215/2 novi premjer i 1217 novi premjer (k.č. 698/16 stari premjer) upisana u z.k. uložak 1364 k.o. Banja Luka 6 i površina dijela k.č. 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 7:

- nije dopušteno narušavanje kontinuiteta parternog uređenja formiranog između građevinske i regulacijske linije na individualnim parcelama prema ulicama Kralja Petra I. Karađorđevića i Mladena Stojanovića;
- nije dopuštena sječa visokog rastinja bez odobrenja mjerodavne službe zaštite;
- potrebno je očuvati i sanirati postojeće travnjake, dendromaterijal i popuniti autohtonim vrstama;
- sve parcele pojedinačnih objekta moraju biti ograđene. Tipologiju, visinu, materijalizaciju, ritam i oblikovanje usuglasiti prema autentičnoj ogradi Fabrike duhana, koja je najreprezentativnija i koja se nalazi u neposrednoj blizini.

(3) Mjere zaštite koje se odnose na objekt Male stanice "Kraljev drum" i pripadajuće parcele na k.č. 2215/3 novi premjer i 2216 novi premjer k.o. Banja Luka 6:

- na mjestu dograđenog aneksa objekta dopuštena je izgradnja zamjenskog aneksa na mjestu postojećeg, uz uvjet da dograđeni ili adaptirani objekt dimenzijama (horizontalni i vertikalni gabariti), ili na neki drugi način ne ugrožava objekt Male stanice "Kraljev drum". Visina novoprojektiranog objekta treba biti ista ili manja od najviše točke visine objekta Male stanice "Kraljev drum", odnosno njegove relativne visine. Poželjna je primjena elemenata suvremenog dizajna i suvremenih materijala uz uvjet da ne smiju ugrožavati vrijednosti ambijentalne cjeline.

(4) Mjere zaštite koje se odnose na dio aleje – dvostrukog drvoreda uz ulice Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića na dijelu parcele k.č. 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 7:

- dopušteno je projektiranje i izvođenje radova na redovitom održavanju prometne infrastrukture, javne rasvjete i urbanog mobilijara, sukladno arhitektonskom i tipološkom kontekstu date zone, tako da ne narušava ambijentalne vrijednosti cjeline;
- u ovom pojasu nije dopuštena sječa visokog rastinja bez odobrenja mjerodavne službe zaštite;
- visoko rastinje se mora održavati i vremenom, po potrebi, obnavljati;
- nedostajuće dijelove drvoreda u ulici Mladena Stojanovića popuniti novim sadnicama;
- rastinje i zeleni pojas je potrebno održavati sukladno relevantnim odredbama važećeg dokumenta koji je izradila mjerodavna institucija.

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, utvrđuje se **zaštitni pojas** koji čine površine dijela parcela k.č. 1664 novi premjer, 1679 novi premjer 1710 novi premjer (k.č. 73/13 stari premjer) i 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 7 i kompletnih parcela k.č. 1479/1 novi premjer (k.č. 76/80 stari premjer), 1479/2 novi premjer (k.č. 76/359 stari premjer), 1480 novi premjer (k.č. 76/72 stari premjer), 1481 novi premjer (dio k.č. 193/1), 1483/2 novi premjer (k.č. 76/68 stari premjer), 1483/4 novi premjer (k.č. 76/364 stari premjer), 1483/6 novi premjer (k.č. 76/362), 1483/7 novi premjer (k.č. 76/363), 1647/1 novi premjer, 1648/1 novi premjer, 1650/1 novi premjer (k.č. 76/96 stari premjer), 1656 novi premjer, 1680 novi premjer (k.č. 73/39 stari premjer), 1681/2 novi premjer , 1683/1 novi premjer (k.č. 73/36 stari premjer), 1689/2 novi premjer (k.č. 73/178 stari premjer), 1694 novi premjer, 1697/1 novi premjer (k.č. 73/342 stari premjer), 1700/1 novi premjer (k.č. 73/26 stari premjer), 1702/1 novi premjer, 1702/2 novi premjer (k.č. 73/24 i 73/25 stari premjer), 1703/1 novi premjer (k.č. 73/335 stari premjer), 1704/1 novi premjer (k.č. 73/22 i 73/403 stari premjer), 1707/1 novi premjer (k.č. 73/206 stari premjer), 1708/1 novi premjer (k.č. 73/17 stari premjer), 1711 novi premjer (k.č. 73/12 stari premjer), 1712/1 novi premjer (k.č. 73/11 stari premjer), 1713/1 novi premjer (k.č. 73/130 stari premjer) i 1715 novi premjer (k.č. 73/3 i 73/4 stari premjer), 1670/1 novi premjer (73/119 i 73/215 stari premjer), 1670/2 novi premjer (73/479 stari premjer) k.o. Banja Luka 7 i k.č. 1215/1 novi premjer (k.č. 698/10 stari premjer), 1215/3 novi premjer, 1215/4 novi premjer, 1218 novi premjer (k.č. 698/20 stari premjer), 1219/2 novi premjer, 1221/1 novi premjer (k.č. 524/12, 524/16, 524/256, 524/279, 524/280, 619/5, 619/6, 620/1, 620/2, 620/3, 620/4, 620/5, 621/1, 621/2, 622/1, 622/2, 622/3, 622/4, 622/5, 622/6, 622/7, 623 i 698/11 stari premjer), 1222 (k.č. 619/3 stari premjer) i 1223 (k.č. 620/8 stari premjer) k.o. Banja Luka 6.

Obuhvat zaštitnog pojasa počinje sa tromeđe parcela k.č. 2223/1 k.o. Banja Luka 7 i k.č. 1240 i 1221/1 k.o. Banja Luka 6 te ide prema jugoistoku granicom parcele k.č. 1221/1 sa parcelama k.č. 1240, 1239, 1237, 1236, 1234/3, 1234/2, 1234/1, 1233, 1232, 1230, 1229/1, 1229/2, 1228, 1226, 1225, 2214, 1220/1, 1221/3 i 1216 do tromeđe parcela k.č. 1221/1, 1216 i 1219/2. Granična linija dalje ide granicom k.č. 1216 sa parcelama k.č. 1219/2 i 1215/1, zatim granicom k.č. 1215/1 sa k.č. 1221/1 i 2215/2, te granicom k.č. 2215/1 i 1215/4 dolazi do tromeđe k.č. 2215/1, 1215/4 i 2223/1. Sa ove točke linija ide granicom parcele k.č. 2223/1 sa k.č. 2215/1, 2215/3, 1636/14, 1636/1 i 1637 do tromeđe parcela k.č. 2223/1, 1637 i 11640/3 odakle se poklapa sa granicom četvrte cjeline zone zaštite do točke čije su koordinate $Y=6436663.28$ $X=4959333.21$.

Linija dalje ide pravolinijski do točke čije su koordinate $Y=6436651.13$ $X=4959340.21$ te nastavlja granicom treće cjeline zone zaštite do točke $Y=6436606.08$ $X=4959366.52$ odakle ide pravolinijski do tromeđe k.č. 1679, 1681/1 i 1681/2. Sa ove tromeđe linija nastavlja granicom k.č. 1681/1 i 1681/2, granicom k.č. 1683/1 sa k.č. 1683/3 i 1686/2, granicom k.č. 1686/1 sa k.č. 1686/2 i 1690/1, granicom k.č. 1689/2 sa k.č. 1690/1, 1689/1 i 1693/2 i granicom k.č. 1694 sa k.č. 1693/2 i 1693/1.

Granična linija dalje ide granicom parcele k.č. 1693/1 sa parcelama k.č. 1679 i 1697/1, granicom k.č. 1697/2 sa k.č. 1697/1 i 1700/1, granicom k.č. 1700/1 sa k.č. 1698/2 i 1700/2, granicom k.č. 1702/2 sa k.č. 1702/3, 1703/3 i 1703/2, granicom k.č. 1703/2 sa k.č. 1703/1 i 1704/1, granicom k.č. 1704/1 sa k.č. 1704/4 i 1708/4, granicom k.č. 1708/1 i 1708/4, te granicom k.č. 1707/1 i 1707/4 dolazi do tromeđe k.č. 1707/1, 1707/4 i 1710. Sa ove tromeđe linija ide pravolinijski do južnog kuta objekta broj 2 na parceli k.č. 1710 i nastavlja granicom k.č. 1710 sa k.č. 1711 i

1712/1, granicom k.č. 1712/1 sa k.č. 1712/2, 1714/1 i 1713/2, granicom k.č. 1713/2 sa k.č. 1713/1 i 1679, te granicom k.č. 1716 sa k.č. 1679 i 1715 dolazi do tromede k.č. 1716, 1715 i 1664 odakle pravolinijski ide na tromedu k.č. 1664, 1647/1 i 1646.

Linija dalje ide granicom k.č. 1647/1 sa k.č. 1646, 1647/2, 1647/3 i 1647/4, granicom k.č. 1648/1 sa k.č. 1647/4, 1646 i 1648/2, te granicom k.č. 1650/1 sa k.č. 1648/2 i 1650/2 dolazi na tromedu k.č. 1650/1, 1650/2 i 1652/4 odakle nastavlja granicom druge cjeline zone zaštite do tromede k.č. 1652/1, 1656 i 1654/2. Sa ove tromede linija nastavlja granicom k.č. 1656 sa k.č. 1654/2 i 1657 do tromede k.č. 1656, 1657 i 1660 odakle ide granicom treće cjeline zone zaštite do tromede k.č. 5690/1, 1484/1 i 1483/6, te granicom k.č. 5690/1 sa k.č. 1483/6, 1483/2 i 1483/7 dolazi do tromede k.č. 5690/1, 1483/7 i 1483/1.

Granična linija dalje ide granicom treće cjeline zone zaštite do tromede k.č. 5690/1, 1481 i 1482, nastavlja granicom k.č. 5690/1 sa k.č. 1481, 1480 i 1479/1, granicom k.č. 5654 sa k.č. 1479/1, 1479/2 i 2223/1, te granicom k.č. 2223/1 sa k.č. 1478, 1476/1, 1476/2, 1476/3, 1214/5, 1212, 2223/3, 1210, 1207/1, 1209, 1205, 1203/1, 1203/2, 1202/1, 1195/2, 1194, 1192, 1188/3, 1188/2, 1189, 1186/2, 1181/1, 1169, 1174, 1165/2, 1164, 1162, 1160/2, 1160/3, 1158/1, 1158/2, 1157, 1155/2, 1155/1, 1151, 1152, 1149, 1147, 1146, 1144/1 i 1144/2 dolazi do tromede k.č. 2223/1, 1144/2 i 1145 odakle se pravolinijski vraća na polaznu točku u tromedi parcela k.č. 2223/1 k.o. Banja Luka 7 i k.č. 1240 i 1221/1 k.o. Banja Luka 6 i time je zatvoren zaštitni pojas.

(5) Na prostoru zaštitnog pojasa definirane su sljedeće mjere zaštite koje se odnose na sve izgrađene parcele:

- na parcelama gdje je dopuštena nova gradnja prema mjerama zaštite ove odluke i važećeg planskog dokumenta, novoizgrađeni objekti dimenzijama, izgledom ili na neki drugi način ne smiju ugrožavati vrijednosti nacionalnog spomenika;
- nove strukture ne smiju u svom sveukupnom utisku ugrožavati ambijentalne vrijednosti, ali je poželjna primjena elemenata suvremenog dizajna i materijala, koji su sukladni ambijentu;
- uvođenjem nove namjene, objekti se mogu rabiti u poslovne, ugostiteljske, obrazovne i kulturne svrhe, odnosno na način koji neće ugroziti integritet i značaj nacionalnog spomenika;
- nije dopuštena izgradnja industrijskih objekta, zagađivača životne sredine i objekta čija namjena može ugroziti nacionalni spomenik.

(6) Mjere zaštite koje se primjenjuju na objekte Građevinske škole, Vile Lipovac i Prirodno-matematičkog fakulteta na k.č. 1479/1 novi premjer (k.č. 76/80 stari premjer); k.č.1479/2 novi premjer (k.č. 76/359 stari premjer), k.o. Banja Luka VII; k.č. 1218 novi premjer (k.č.698/20 stari premjer); k.č. 1219/2 novi premjer i k.č. 1215/1 novi premjer (k.č. 698/10 stari premjer), k.o. Banja Luka VI:

- dopušteni su radovi tekućeg održavanja i adaptacije suvremenim uvjetima života i suvremenoj namjeni postojećih objekta;
- dopuštene su intervencije na objektima koje neće dovesti do narušavanja vrijednosti nacionalnog spomenika – ambijentalne cjeline;

- za intervencije na objektima u smislu probijanja novih otvora na fasadi, promjena nagiba i vrste rješenja krovnih ploha, materijalizacije otvora fasada, dogradnje i slično potrebno je prijedlog intervencije dostaviti na mišljenje i odobrenje mjerodavnoj službi zaštite. Intervencije na objektima ne smiju dovesti do ugrožavanja vrijednosti nacionalnog spomenika;
- za eventualne intervencije na objektima koje nisu definirane ovom odredbom, potrebno je prijedlog intervencije sa svom relevantnom dokumentacijom i obrazloženjem dostaviti na mišljenje Povjerenstvu. Povjerenstvo će o prijedlogu donijeti mišljenje na prvoj narednoj sjednici Povjerenstva za koju, po Poslovniku o radu Povjerenstva, nije utvrđen dnevni red;.
- na navedene parcele se primjenjuju mjere zaštite navedene u točki III., stavak 1., podtočka (2)., kako bi se sačuvao karakter ambijentalne cjeline.

(7) Mjere zaštite koje se primjenjuju na objekte Crvenog križa, Na k.č. 1480 novi premjer (k.č. 76/12 stari premjer) k.o. Banja Luka VII:

- dopuštene su intervencije na parceli Crvenog križa, pod uvjetom da se ispoštuje položaj objekta na parceli i građevinska linija prema ulici Mladena Stojanovića. Nove intervencije dimenzijama (horizontalnim i vertikalnim gabaritima), materijalizacijom, ili na neki drugi način ne smiju ugrožavati vrijednosti nacionalnog spomenika; Potrebno je ispoštovati relativnu visinu okolnih vila iz austrougarskog razdoblja na način da visina objekta na parceli Crvenog križa treba biti ista ili manja od najviše točke visine okolnih vila iz austrougarskog razdoblja, odnosno njihove relativne visine. Sve intervencije i radove izvoditi uz stručni nadzor mjerodavne službe zaštite;
- potrebno je obilježiti mjesto na kojemu se nalazila aškenaška sinagoga;
- na navedenu parcele se primjenjuju mjere zaštite navedene u točki III., stavak 1., podtočka (2)., kako bi se sačuvao karakter ambijentalne cjeline.

(8) Mjere zaštite koje se primjenjuju na objekte u ulici Petra Kočića dijela parcela k.č. 1664 novi premjer, 1679 novi premjer 1710 novi premjer (k.č. 73/13 stari premjer) i 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 7 i kompletnih parcela k.č. 1479/1 novi premjer (k.č. 76/80 stari premjer), 1479/2 novi premjer (k.č. 76/359 stari premjer), 1480 novi premjer (k.č. 76/72 stari premjer), 1481 novi premjer (dio k.č. 193/1), 1483/2 novi premjer (k.č. 76/68 stari premjer), 1483/4 novi premjer (k.č. 76/364 stari premjer), 1483/6 novi premjer (k.č. 76/362), 1483/7 novi premjer (k.č. 76/363), 1647/1 novi premjer, 1648/1 novi premjer, 1650/1 novi premjer (k.č. 76/96 stari premjer), 1656 novi premjer, 1680 novi premjer (k.č. 73/39 stari premjer), 1681/2 novi premjer , 1683/1 novi premjer (k.č. 73/36 stari premjer), 1689/2 novi premjer (k.č. 73/178 stari premjer), 1694 novi premjer, 1697/1 novi premjer (k.č. 73/342 stari premjer), 1700/1 novi premjer (k.č. 73/26 stari premjer), 1702/1 novi premjer, 1702/2 novi premjer (k.č. 73/24 i 73/25 stari premjer), 1703/1 novi premjer (k.č. 73/335 stari premjer), 1704/1 novi premjer (k.č. 73/22 i 73/403 stari premjer), 1707/1

novi premjer (k.č. 73/206 stari premjer), 1708/1 novi premjer (k.č. 73/17 stari premjer), 1711 novi premjer (k.č. 73/12 stari premjer), 1712/1 novi premjer (k.č. 73/11 stari premjer), 1713/1 novi premjer (k.č. 73/130 stari premjer) i 1715 novi premjer (k.č. 73/3 i 73/4 stari premjer) k.o. Banja Luka 7:

- dopušteno je očuvanje postojeće strukture, radovi adaptacije suvremenim uvjetima života, restauracija i tekuće održavanje postojećih objekta, kao i rušenje postojećeg objekta, izgradnja novog, i ostale intervencije do maksimalne visine jednake relativnoj visini nacionalnih spomenika. Sve radove i intervencije izvoditi uz prethodno mišljenje i stručni nadzor mjerodavne službe zaštite.

(9) **Mjere zaštite koje se odnose na k.č. 1670/1 novi premjer (73/119 i 73/215 stari premjer), 1670/2 novi premjer (73/479 stari premjer) k.o. Banja Luka 7:**

- dopuštena je nova gradnja, pod uvjetom da novoizgrađeni objekti ispoštuju položaj na parceli – građevinsku liniju objekta prema ulici Kralja Petra I. Karađorđevića i da dimenzijama materijalizacijom, ili na neki drugi način ne ugrožavaju ambijentalnu cjelinu i vrijednosti nacionalnog spomenika. Poželjni su elementi suvremenog dizajna i primjena suvremenih materijala. Novoprojektirani objekti trebaju biti usuglašeni sa visinama okolnih tako što visina objekta treba biti ista ili manja od najviše točke visine okolnih vila iz austrougarskog razdoblja, odnosno njihove relativne visine;
- na navedene parcele se primjenjuju mjere zaštite navedene u točki III., stavak 1., podtočka (2)., kako bi se sačuvao karakter ambijentalne cjeline.

(10) **Mjere zaštite koje se odnose na Park Mladena Stojanovića na k.č. 1218 novi premjer (k.č. 698/20 stari premjer), 1219/2 novi premjer, 1221/1 novi premjer (k.č. 524/12, 524/16, 524/256, 524/279, 524/280, 619/5, 619/6, 620/1, 620/2, 620/3, 620/4, 620/5, 621/1, 621/2, 622/1, 622/2, 622/3, 622/4, 622/5, 622/6, 622/7, 623 i 698/11 stari premjer), 1222 (k.č. 619/3 stari premjer) i 1223 (k.č. 620/8 stari premjer) k.o. Banja Luka 6:**

- u ovom pojasu nije dopuštena sječa visokog rastinja bez odobrenja mjerodavne službe zaštite;
- visoko rastinje se mora održavati i vremenom, po potrebi, obnavljati;
- rastinje i zeleni pojas je potrebno održavati sukladno relevantnim odredbama važećeg dokumenta koji je izradila mjerodavna institucija;
- nije dopuštena izgradnja objekta kao ni postavljanje privremenih ili stalnih struktura ukoliko nisu u funkciji parka.

IV.

Stavljaju se izvan snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski spisi u dijelu u kojemu su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

V.

Svatko, a posebno mjerodavna tijela Republike Srpske i gradske službe suzdržat će se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VI.

Ova odluka dostavit će se mjerodavnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VII.

Sastavnim dijelom ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim osobama u prostorijama i na web-stranici Povjerenstva (www.kons.gov.ba).

VIII.

Prema članku V. stavak 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Povjerenstva su konačne.

IX.

Danom donošenja ove odluke sa Privremene liste nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 79/02, "Službene novine Federacije BiH", broj 59/02 i "Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 4/03) briše se nacionalni spomenik upisan pod rednim brojem 15.

X.

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Povjerenstvo je donijelo u sljedećem sastavu: prof. dr. Amir Pašić, Goran Milojević i Radoje Vidović.

Predsjedatelj Povjerenstva

Goran Milojević

Broj: 03-2.3-89/17-11
11. listopada 2017. godine
Sarajevo

O b r a z l o ž e n j e

I. – UVOD

Na temelju članka 2. stavak 1. Zakona o provedbi odluka Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika proglasilo nacionalnim spomenikom, sukladno člancima V. i VI. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02), sve dok Povjerenstvo ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira na to da li je za navedeno dobro podnesen zahtjev.

Ambijentalna cjelina dijela ulica Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića se nalazi na Privremenoj listi Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika pod rednim brojem 15 (Ambijentalna cjelina, ulice Mladena Stojanovića i Kralja Petra).

Za isto dobro podnesena je peticija broj 08.1-6-808/03-7 od 30. 09. 2003. godine za Park u ulici Mladena Stojanovića.

Sukladno odredbama Zakona, a na temelju članka V. stavka 4. Aneksa 8. i članka 36. stavak (1) Poslovnika o radu Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Povjerenstvo je pristupilo provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra

Ambijentalna cjelina dijela ulica Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića odlikuje se visokom ambijentalnom vrijednošću u okvirima povijesne urbane jezgre grada Banja Luka. Tijekom linearnog razvoja gradske matrice sa dolaskom Austro-Ugarske na ovome potezu izgrađena je aleja sa drvoredima zasađenim 1885. godine, duž koje su za potrebe austrougarskih činovnika izgrađene stambene vile sa ograđenim, ozelenjenim dvorištima kao sastavnim dijelom jedinstvenog ambijenta. Urbano zelenilo, kao prepoznatljivi i karakteristični element grada, predstavlja gradski prostor visoke ambijentalne i ekološke vrijednosti.

Arhitektura i razvoj Banje Luke krajem XIX. i početkom XX. stoljeća čitljivi su u prostoru u očuvanosti planske osnove cjeline i očuvanosti detalja – autentičnih oblikovno-estetskih elemenata na objektima pojedinačnih vila.

II. – PRETHODNI POSTUPAK

Tijekom vođenja postupka izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis, arhitektonski snimak i fotografije;
- uvid u sadašnje stanje dobra;
- umnoške katastarskog plana;
- zemljišno-knjižne izvratke;

- posjedovne listove;
- važeću prostorno-plansku dokumentaciju;
- povijesnu, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u opisu rabljene dokumentacije u okvirima ove odluke.

Prema odredbi članka V. stavak 2. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 37. Poslovnika o radu Povjerenstva, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Povjerenstvo će pružiti mogućnost vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, podnositelju peticije, institucijama mjerodavnim za očuvanje nasljeđa, stručnim i znanstvenim institucijama, stručnjacima i znanstvenicima, kao i drugim zainteresiranim osobama da iznesu svoje stavove. Sukladno tomu, Povjerenstvo je dopisima broj: 02-35.2-8/11-249 od 06. 12. 2011. godine, 02-35.2-5/12-46 od 15. 03. 2012. godine i 02-35.2-5/12-135 od 25. 07. 2012. godine, zatražilo dostavljanje dokumentacije i stavova u svezi sa proglašenjem Ambijentalne cjeline, ulica Mladena Stojanovića i Kralja Petra od: vlasnika dobara, Grada Banja Luka, Republičke uprave za geodetske i imovinsko pravne poslove Banja Luka, Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske, Arhiva BiH, Republičkog zavoda za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Republike Srpske, Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta i Federalnog ministarstva prostornog uređenja i okoliša, Muzeja Republike Srpske, Arhiva Republike Srpske i Arhiva Bosne i Hercegovine.

Nakon toga, Povjerenstvu je dostavljena sljedeća dokumentacija:

- Grad Banja Luka, Odjel za prostorno uređenje su odgovorili dopisom broj 03-364-1347/17 od 19. 05. 2017. u kojemu su dostavili podatke o lokaciji dobra, odnosno izvode iz regulacijskih planova u obuhvatu navedenog dobra.
- Federalno ministarstvo kulture i sporta odgovorilo je dopisom broj 07-40-4-2934-1/17 od 12. 06. 2017. da dobra u navedenom obuhvatu nisu bila zaštićena od Zavoda za zaštitu kulturno-povijesnog i prirodnog nasljeđa Bosne i Hercegovine.
- Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove Banja Luka dopisom broj 21.03/952.1-714/17 od 16. 06. 2017. godine, odgovorila da ne raspolaže centraliziranom evidencijom, odnosno bazom podataka koji se vode u mjerodavnim područnim jedinicama.
- Grad Banja Luka, Odjel za prostorno uređenje su dopisom broj 07.1-35.9-8/17-15 od 10. 07. 2017. dostavili Prostorno-plansku dokumentaciju za ambijentalnu cjelinu ulica Mladena Stojanovića i Kralja Petra u Banjoj Luci.
- Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove, Banja Luka 03-36.1-44/17-29 10. 07. 2017. Zaključak kojim se nalaže Povjerenstvu da uplati naknadu za rabljenje podataka i pružanje usluga za Republičke uprave za ambijentalnu cjelinu – ulice Mladena Stojanovića i Kralja Petra u Banjoj Luci.
- Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove, Banja Luka 03-36.1-44/17-36 10. 08. 2017. dostavila Obavijest o nemogućnosti oslobađanja plaćanja naknade za rabljenje podataka katastra nepokretnosti za ambijentalnu cjelinu – ulice Mladena Stojanovića i Kralja Petra u Banjoj Luci.

- Grad Banja Luka, Odjel za komunalne poslove 03-35.2-5/17-69 11. 08. 2017. Obavijest o neposjedovanju dokumentacije za ambijentalnu cjelinu ulica Mladena Stojanovića i Kralja Petra, Banja Luka.
- Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske 03-36.1-44/17-41 30.08.2017. katastarskih podataka za sve parcele u obuhvatu ambijentalnu cjelinu – ulice Mladena Stojanovića i Kralja Petra u Banjoj Luci.
- Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa Republike Srpske su dali na uvid dokumentaciju "Pregled graditeljskog naslijeđa u obuhvatu Regulacionog plana "CENTAR ALEJA" (prostor između ulica Mladena Stojanovića, Aleje Svetog Save, i Bulevar srpske vojske) i prostora između ulica Vuka Karadžića, Kralja Petra, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i 1. krajiškog korpusa i "Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I krajiškog korpusa". Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka. 1995.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra utvrđeno je sljedeće:

1. Podatci o dobru

Lokacija

Ambijentalna cjelina dijelova ulica Kralja Petra I. Karađorđevića i Mladena Stojanovića pripada užem urbanom području grada Banja Luka, a u odnosu na najuže gradsko središte u kojemu su smještene gradske funkcije, zauzima sjeverni položaj.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru koji obuhvata k.č. 1686/1 novi premjer (stari premjer k.č. 73/179) u z.k. br. 4330 k.o. Banja Luka 7, upisana; k.č. 1652/1 novi premjer (k.č. 76/102 stari premjer), upisana u z.k.br. 4730/17; 1652/3 novi premjer i 1652/4 novi premjer k.o. Banja Luka 7. k.č. 1664 novi premjer i 2223/1 novi premjer i površine kompletnih parcela k.č. 1482 novi premjer, 1483/1 novi premjer (k.č. 76/115 stari premjer), upisana u z.k. uložak 10981; 1484/1 novi premjer (k.č. 76/61 i 76/62 stari premjer), upisana u z.k. uložak 8555; 1484/2 novi premjer (k.č. 76/306), upisana u z.k. uložak 5962; 1659/1 novi premjer (k.č. 76/106 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1659/2 novi premjer (k.č. 76/378 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1660 novi premjer (k.č. 76/379 stari premjer), upisana u z.k. uložak 777; 1661 novi premjer (k.č. 76/149 stari premjer), upisana u z.k. uložak 10752; 1662/1 novi premjer (k.č. 76/148 stari premjer), upisana u z.k. uložak 3141; 1662/2 novi premjer (k.č. 76/105 stari premjer), upisana u z.k. uložak 3141; 1662/3 novi premjer, 1662/4 novi premjer, 1663 novi premjer (k.č. 76/55 stari premjer), upisana u z.k. uložak 7079; 1665/1 novi premjer (k.č. 73/129 stari premjer), upisana u z.k. uložak 10893; 1665/2 novi premjer (k.č. 73/291), posjedovni list broj 2541/2 1671 novi premjer (k.č. 73/116 stari premjer), upisana u z.k. uložak 701; 1672 novi premjer, 1673 (k.č. 73/159 stari premjer), upisana u z.k. uložak 739; 1676 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1, 1677 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1 i 1678 novi premjer, upisana u posjedovni list broj 3597/1, k.o. Banja Luka 7, 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 7, 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 7. k.č. 1215/2 novi premjer i 1217 novi premjer (k.č. 698/16 stari premjer)

upisana u z.k. uložak 1364 k.o. Banja Luka 6 i površina dijela k.č. 2223/1 novi premjer, k.o. Banja Luka 7.

Povijesni podatci

Promatrano u širem kontekstu područja Banje Luke, arhitektonsko nasljeđe austrougarskog razdoblja predstavlja jedan od mlađih kulturnih slojeva. Međutim u kontekstu današnje gradske urbane jezgre ovo je veoma značajno razdoblje u kojemu se formira urbana gradska struktura čiji kontinuitet razvoja možemo pratiti do danas.

Pred kraj otomanske okupacije (1872. – 1873. godine) kroz Banju Luku je izgrađena željeznička tračnica Banja Luka – Dobrljin, zamišljena kao dio transbalkanske tračnice koja je trebala povezati Tursku sa Zapadnom Europom.¹

U isto vrijeme probijena je i dionica puta Carski drum, glavna gradska longitudinalna prometnica, koja predstavlja i istovremeno objedinjuje elemente ključnih prostora koji čine identitet grada i simbol moderne dinamike i veze sa svijetom.

Carski drum dobiva poseban značaj dolaskom Austro-Ugarske kao okosnica intenzivne građevinske djelatnosti. U tome razdoblju definiran je izgled koji se zadržao do danas. 1890. godine uz Carski drum zasađeni su drvoredi koji su u današnjoj slici grada neizostavan dio urbanog identiteta grada.²

U razdoblju austrougarske okupacije gospodarstvo grada doživljava ubrzani napredak zahvaljujući postupnom dobivanju industrijskih formi i sadržaja. Političko-gospodarstveni organizam Austro-Ugarske je raspolagao znatnim tehničkim, financijskim i kadrovskim potencijalom, te je poticao istraživanja rudnih bogatstva i izgradnju industrijskih i drugih poduzeća. Usporedno sa bržim razvojem industrije oživljavaju i ostale oblasti gospodarstva: trgovina, ugostiteljstvo, zanatstvo i poljoprivreda.³

Prostor grada dobiva novu formu, primjenom novog pristupa urbanizmu, napuštanjem dotadašnjeg otomanskog koncepta koji se zasnivao na sustavu mahala i čaršije kao središta grada. U prvim godinama okupacije graditeljska i arhitektonska djelatnost određena je zatečenim prigodama, i sa druge strane potrebama vlasti za smještaj velikog broja žitelja koje je došlo sa novom upravom, predstavnika vojske i vlasti.⁴

Za potrebe nove gradnje, tj. smještanja funkcija nove uprave na prostoru grada, ustanovljuju se prvi elementi urbane regulacije trasiranjem putnih koridora, definiranjem pravilnih oblika parcela i propisivanjem građevinskih linija prema ulicama.⁵

Banja Luka se doživljavala kao grad čije su okosnice rijeka Vrbas i glavna longitudinalna prometnica, sa kompleksnim, višeslojnim nasljeđem. Sliku grada

¹Gradovi u promjenama. Urbane forme, transformacije, uticaju. Brankica Milojević. Univerzitet u Banjoj Luci, Arhitektonsko-građevinsko-geodetski fakultet. Banja Luka 2015. godina.

²Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa. Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka.1995. godina.

³Banja Luka. Urbanistički plan. Dokumentacija 2. Istorijski razvoj i naslijeđe. Urbanistički zavod Banja Luka. 1975 godina. Str. 18.

⁴Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa. Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka.1995. godina.

⁵Gradovi u promjenama. Urbane forme, transformacije, uticaju. Brankica Milojević. Univerzitet u Banjoj Luci, Arhitektonsko-građevinsko-geodetski fakultet. Banja Luka 2015. godina.

karakterizirala je dvojna struktura, gdje su postojali i odrazi rasprostranjene prakse kakvu su primjenjivali kolonijalni osvajači – da se zapadni grad formira zasebice, a zatečena struktura prepusti lokalnim žiteljima.

Austrougarske vlasti u urbanoj strukturi Banje Luke uspostavljaju i novi vizualni poredak. Iako je bilo rušenja pojedinih građevina, nisu uništeni najvažniji spomenici naslijeđeni iz prethodnih epoha koji su predstavljali društvene i vjerske simbole. Nove važne komponente grada austrougarskog razdoblja bili su građevinski red, arhitektonski program i stilovi. Među novim tipovima građevina bile su banke, hoteli, kao i višekratne zgrade stambene ili mješovite namjene. Novi arhitektonski stilovi bili su zasnovani na reakciji na zatečenu arhitekturu, na klasičnom repertoaru i na utjecajima secesije.⁶

1890. godine uspostavljen je građevinski odjel Zemaljske vlade i tehnički odjeli pri okružnim oblastima kakva je bila i Banja Luka. Donesen je zakon o građevinskom redu – Bauordnung i nastaje doba novog urbanizma grada koji ima mogućnost plasiranja na širokom i ravnom prostoru.

Prvi objekat javnog karaktera iz razdoblja austrougarske uprave koji je nagovijestio daljnji razvoj grada je Carska kuća, odnosno Vojna komanda, u kojemu je danas smješten Arhiv Republike Srpske izgrađen 1878. godine. Sa druge strane ulice je bila izgrađena Srpskopравoslavna crkva 1879. godine (u današnjoj ulici Bana Milosavljevića – preko puta Narodnog pozorišta Republike Srpske), zatim Srpska škola 1907. godina.⁷

U razdoblju od 1882. do 1885. godine, austrougarske vojne vlasti pod rukovodstvom generala Jelzona (*Joelson*) zasadile su oko 17 kilometara drvoreda od već odraslih stabala kestena i lipe donesenih sa Kozare, i to najprije u Vrbas-aleji koja je povezivala Vojnu komandu i kasarnu, a zatim i duž Carskog drumu i drugih gradskih ulica.⁸

1883. godine u današnjoj ulici Kralja Petra I Karađorđevića sagrađena je Katedrala sa zgradom biskupije.⁹ Prvobitna katedrala je porušena u potresu 1969. godine, a na njezinom mjestu izgrađena je katedrala suvremenog izraza.¹⁰

Fabrika duhana, koja se također nalazi u ulici Kralja Petra I Karađorđevića pored kompleksa Katedrale sa biskupijom, podignuta je 1888. godine (1892. godine postavljena je ukrasna željezna ograda).

1892. godine sa probijanjem kraka željezničke pruge do grada mala izgrađena je stanica "Kraljev drum", danas poznata pod nazivom Mala stanica.

U nastavku ulice uz današnji park Mladena Stojanovića podignuta je Vojna bolnica (K.Kruppens-pital)¹¹, a prostor današnjeg parka se kao zelena površina spominje se još u XIX. stoljeću u funkciji vojne bolnice. Sve do 60-ih godina ovaj prostor je bio pod vojnom jurisdikcijom. Nakon toga donesena je odluka da ovaj prostor dobije javni karakter i 1974. nakon izrade odgovarajućih projekata počelo se sa sanacijom ovog parka.¹²

⁶ Moderno i vernakularno u procesu urbane transformacije Banje Luke. Jelena B. Savić. Doktorska disertacija. Beograd 2013. godina.

⁷ Regulacioni plan "Centar-Aleja" – revizija plana. Urbanistički zavod Republike Srpske. Banja Luka, 2011. godina.

⁸ Moderno i vernakularno u procesu urbane transformacije Banje Luke. Jelena B. Savić. Doktorska disertacija. Beograd 2013. godina.

⁹ Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa. Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka. 1995. godina.

¹⁰ Regulacioni plan "Centar-Aleja" – revizija plana. Urbanistički zavod Republike Srpske. Banja Luka, 2011. godina.

¹¹ Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa. Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka. 1995. godina.

¹² Regulacioni plan "Centar-Aleja" – revizija plana. Urbanistički zavod Republike Srpske. Banja Luka, 2011. godina.

Pored parka, 1895. godine, izgrađena je Evangelistička crkva, dok se sa druge strane ulice gradi Askenaška sinagoga 1908.

Objekat evangelističke crkve je znatno oštećen u potresu i rekonstruiran 70-ih godina XX stoljeća. Dokumentom broj 343 od 01. 07. 1989. godine, Zavod za ekonomiku i razvoj Banja Luka je dobio suglasnost na izvedeni projekat rekonstrukcije, sanacije i adaptacije objekta.

Zemljište za izgradnju Aškenaske sinagoge, koja se nalazila na jugozapadnoj strani parcele današnjeg Crvenog križa, "Bogoštovna općina austrougarskih izraelićana" kupila je 1908. godine od općine zemljište za izgradnju objekta koji je postojao do 1941. godine kada je srušen.

Reprezentativni stambeni objekti u ulicama Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića građeni 90-ih godina 19. stoljeća. Svi ovi objekti bili su smješteni u zelenilo i odvojeni od ulice reprezentativnim ogradama.

Iz geodetske karte 1884. godine može se vidjeti da je ulica Petra Kočića već tada bila formirana nizom objekata uz samu ulicu te baštama i voćnjacima u pozadini. Linija ulice pružala se od hotela Bosna prema sjeveru, ali se probijanjem ulice Vuka Karadžića i rušenjem objekata stradalih u potresu 1969. godine gubi kontinuitet toga poteza. Poslije potresa 1969. godine na mjestu kompleksa zgrada obitelji Surutka i Djevojačke škole Časnih sestara Dragocijene krvi Isusove, izgrađen je Dom vojske i zgrada komande suvremenog koncepta u duhu moderne sa lijepo oblikovanim hortikulturnim sadržajem koji prati povijesni kontinuitet oblikovanja parkovskih površina oko objekata u ovoj ulici.¹³

*"Prvi objekat u nizu stambenih vila iz austrougarskog perioda – Vila u ulici Kralja Petra I Karađorđevića – **Vila Ide Mihanović** upisana je u zemljišne knjige najranije, 1893. godine; objekat Fridriha Klumera (Friedrich Klummer) izgrađen je 1896, a nešto kasnije, 1898. godine, izgrađeno je nekoliko novih reprezentativnih objekata u tom naselju: vile Johana Drobila, Zanke Milić, Ksenofona Cita (Zitt, srušena), i Vilhelma Štokmana (Wilhelm Stockmann); vila sveštenika Antona Čurčića evidentirana je u zemljišnim knjigama 1899. godine.*

Često zastupljen stil u gradnji vila ili ljetnjakovaca bio je romantizam, a njegova prepoznatljiva odlika je upotreba drveta, koje se koristi i kao materijal za konstrukciju, i kao materijal za dekoraciju. Ukoliko je drvo korišćeno kao konstruktivni element, građevine su na fasadi na gornjim katovima imale vidnu konstrukciju, koja je ujedno korišćena i kao dekorativni motiv. Međutim, kod većine objekata drvo je korišćeno za izradu dekorativnih elemenata u zoni krova, konstrukciju i dekoraciju verandi, balkona, tornjeva i sl. Od devedesetih godina XIX vijeka, folklorna arhitektura alpskog regiona u drvetu transponovana je u arhitekturu reprezentativnih stambenih objekata u Monarhiji, što je promovisano i u bečkim arhitektonskim časopisima tog doba. Stoga su arhitektima tog vremena bili dostupni izvedeni projekti, kao i katalogi detalja i dekorativnih motiva za oblikovanje građevina sa elementima tog stila.

Imajući u vidu da rezidencijalne građevine za činovnike Monarhije u Banjaluci nastaju upravo devedesetih godina XIX vijeka, zaključak je da su i na periferiji imperije sasvim promptno praćeni tada aktuelni trendovi u arhitekturi stambenih objekata. Pomenuti reprezentativni stambeni objekti uglavnom su sačuvani do danas. Međutim, uslijed promjena društvenog i kulturnog konteksta i sistema vlasništva, i oni su mijenjali namjene i vlasnike. Neki od objekata koji su imali tako raskošno

¹³ Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa. Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka. 1995. godina.

ornamentisane fasade da su bili upečatljivi motivi razglednica devastirani su i drastično izmijenjeni.¹⁴

2. Opis dobra

Ambijentalna cjelina dijela ulica Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića sastoji se iz sljedećih elemenata: aleja (dvostruki drvored) kao kičma cjeline oko koje se sa sjeverozapadne strane nalazi deset stambenih vila sa ozelenjenim dvorištima i dva objekta u ulici Petra Kočića, dok se sa jugoistočne strane nalazi rekonstruirani objekat nekadašnje evangelističke crkve, također sa ozelenjenim dvorištem i objekat Male stanice.

Drvoredi i objekti u predmetnom obuhvatu datiraju iz razdoblja austrougarske uprave.

Cjelina se sastoji od dva tipa gradskog urbanog naselja: stambeni i stambenoposlovni slobodnostojeći objekti izgrađeni parcelama sa ozelenjenim dvorištima u ulicama Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića i objekti u nizu u ulici Petra Kočića.

Drvoredi

Prema podacima preuzetim iz regulacijskog plana "Centar Aleja", drvored u ulicama Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića, pored drvoreda u Aleji Svetog Save predstavlja kostur gradskog zelenila i od neprocjenjivog je ekološkog i ambijentalnog značaja za grad.

*"U Ulici Kralja Petra I i Mladena Stojanovića, kao dominantne vrste pojavljuju se kesten (*Aesculus hippocastanum*) i srebrna lipa (*Tilia argentea*), karakteristične vrste za gradske drvorede. Nažalost, stanje kestena je u kritičnom stanju uslijed agensa abiotičke (zbijenost zemljišta, aerozagadenje) i biotičke prirode.*

*Od patogena, na skoro svim starim stablima registrovana je pojava opasnog gljivičnog oboljenja *Guinardia aesculi* i *minera* kestenovog lista – *Cameraria orchidella*. Ova opasna koneksija dovela je do značajnog sušenja kestena u gradu i dovela u pitanje njegov opstanak uopšte. Na lipama su takođe primjećena oštećenja ali u znatno manjoj mjeri nego na kestenu. Od ostalih vrsta u ovom drvoredu konstatovani su stablimično javor negundovac (*Acer negundo*), sofora (*Sophora japonica*), brekinja (*Sophora japonica*), platan (*Platanus x acerifolia*), dud (*Morus alba*), gledičija (*Gleditsia triacanthos*) i bagrem (*Robinia pseudoacacia*).*

Uslovi zemljišta, koji su analizirani 2000. godine govore o velikoj zbijenosti zemljišta, deficitu azota, i dobrom snabdjevenosti kalijem i fosforom.

*Zbog svega navedenog, u ovim drvoredima je u proteklom periodu izvršena sanacija gdje je veliki broj osušenih i fiziološki oslabljenih stabala uklonjen a njihova mjesta posađena su nova mlada stabla, uglavnom lipe (*Tilia sp.*).¹⁵*

Vile u sjeveroistočnom nizu ulica Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića¹⁶

¹⁴ Moderno i vernakularno u procesu urbane transformacije Banje Luke. Jelena B. Savić. Doktorska disertacija. Beograd 2013. godina.

¹⁵ Sistem zelenih površina. Drvoredi. Regulacioni plan "Centar-Aleja" – revizija plana. Urbanistički zavod Republike Srpske. Banja Luka, 2011. godina.

¹⁶ Prilikom opisa stambenih vila korišteni su podaci sa arhivskih fotografija i tekstualni opisi cjeline i pojedinačnih vila iz dokumenta "Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa". Zavod

Uz sjeveroistočnu stranu navedenih ulica nalazi se ukupno deset objekata austrougarskih vila sa raskošnim dvorištima (sedam objekata u ulici Kralja Petra I Karađorđevića i tri u Mladena Stojanovića), građenih po načelu planskog planiranja.

Stambene vile su građene kao slobodnostojeći objekti na prostranim parcelama i vrtom okrenutim prema glavnoj ulici. Glavni pristupi objektima su iz ulica Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića. Sa sjeverozapadne strane su orijentirani prema ulici Petra Kočića, gdje je u većini objekata ekonomski i kolski pristup parceli. Od javnog prostora su zaklonjeni bogatim zelenilom formiranim od travnjaka i visokog rastinja i ograđeni metalnim profiliranim ogradama.

Sustav zelenila pojedinačnih parcela nije kompaktan, tako da su neke parcele izrazito bogate zelenilom i održavane, dok je na nekim zapušteno i u lošem stanju. Isti slučaj je i sa ogradama oko objekata koje se javljaju u različitim formama, rasporedu i sl.

Katnost objekata je najčešće P+1, a maksimalna P+1+M. Neki od objekata ispod dijela prizemne etaže imaju izveden suteran.

Svi objekti su građeni u masivnom konstruktivnom sustavu.

Materijalizacija objekata koji su građeni u austrougarskom razdoblju uglavnom je od industrijskih proizvedenih elemenata koji su se odlikovali visokim kvalitetom izrade. Na temelju podataka vidljivih na terenu, komparativne analize sa objektima sličnog tipa u BiH, anketiranja vlasnika i korisnika prostora, utvrđeno je da su rabljeni sljedeći materijali: kamen za temelje objekata, čelični profili u svojstvu nosivih greda međukatne konstrukcije između podruma i prizemlja, nadsvođene plafonima od opekarskih proizvoda, opeka za zidove i drvo za krovnu konstrukciju i dekorativne elemente verandi i krovnih zabata.

Oblik osnove vila je uglavnom nepravilan, a na parcelu se postavljaju podužno u odnosu na ulice Kralja Petra I Karađorđevića i Mladena Stojanovića.

Prema dispoziciji u većini vila naglasak je bio na prostoru za dnevni boravak-salone, koji su bili orijentirani prema glavnoj ulici. Uz ovaj prostor, sa bočne, najčešće jugozapadne strane objekta su bili predvorja i stepeništa. Ulazi u objekat često su zaklonjeni drvenom dekorativnom galerijom.

Glavne fasade objekata, okrenute prema glavnoj ulici, nekadašnjem Carskom drumu su najreprezentativnije sa raskošnom obradom detalja. U većini slučajeva rješavane su simetrično, sa središnjim izvučenim rizalitom. Bočne fasade i fasade prema ulici Petra Kočića su znatno skromnije obrade. U spoljnoj silueti objekta, pored dekorativnih elemenata fasade, značajna je i obrada krova, gdje je spoljnji izgled objekta obogaćen detaljima vidljive konstrukcije krova, dekoracije zabata i tornjevima na krovu.

Projektanti vila nisu poznati, kao ni originalni nacrti za objekte.

Uslijed promjene strukture vlasnika, gdje je niz čimbenika npr. rabljenje objekata za stanovanje više obitelji, promjena načina rabljenja objekata, a naročito promjena iz stambene u poslovnu namjenu, originalna dispozicija objekta dosta promjenjena i nečitljiva u prostoru. Originalni enterijeri također nisu očuvani.

Naročita destrukcija nad objektima vila desila se tijekom pootresa 1969. godine, kada su neke od vila npr. na parceli gdje su se nalazili objekti Radija Republike Srpske i stambeni objekat – k.č. 1670/1 (novi premjer), što odgovara k.č. 73/119 i k.č. 73/215 (stari premjer), k.o. Banja Luka i k.č. 1670/2 (novi premjer), što odgovara k.č. 73/291A (stari premjer), kao i na mjestu gdje se danas nalazi Narodna

Skupština Republike Srpske – k.č. 3303/1, 3303/2, 3303/3 i 3303/4 i 3303/7 (novi premjer), u potpunosti porušeni i na njihovim lokalitetima izgrađeni novi objekti suvremene materijalizacije koji su sačuvali odnos izgrađenog prema prirodnom, zadržavanjem forme odnosa prema zelenim površinama. Promjene u prostoru čitljive su u formi, materijalizaciji i oblikovanju novih objekata.

Također je na nekim objektima uslijed masovne graditeljske ekspanzije, koja je nastupila u godinama nakon potresa u potrebi da se grad što prije dovede u uporabljivo stanje, prema podacima iz dokumenta *Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa* koji je izradio Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka, 1995. godine, došlo do određenih odsupanja u obnovi objekata. Kao posljedica su, osim trajnog gubitka navedenih objekata vila, izgubljeni djelomice ili potpuno dekorativni elementi na nekim od fasada objekata.

I pored navedenih oštećenja na samim objektima vila, cjelina je sačuvala izvorni karakter u odnosu između prirodnog i izgrađenog, privatnog i javnog prostora kao i oblikovni karakter kako pojedinačnih objekata i parcela, tako i cjeline. Naročito je reprezentativna ulična fasada prema ulicama Kralja Petra I. Karađorđevića i Mladena Stojanovića, zaklonjena zelenilom, što gradu kao cjelina daje prepoznatljivu vrijednost zelenog ambijenta. Prema očuvanosti ambijenta značajna je i njegova dokumentarna vrijednost u sagledavanju historijata grada i razvoja osnovnog urbanističkog koncepta.

1. Prvi objekat u nizu je Vila u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića br. 121.

Upisan je u gruntovnicu 1899. godine na ime Antoana Ćurčića. Danas se u objektu nalazi zaostavština akademika Vlade Miloševića kome je objekat nakon Drugog svjetskog rata dodijeljen na rabljenje.

Objekat je jednostavnih gabarita, ukupnih dimenzija osnove 14,28 m x 11,76 m. Središnji dio vile izvučen je prema glavnoj ulici. Ulaz u objekat nalazi se na jugozapadnoj strani, zaklonjen uvučenom, drvenom galerijom. Vertikalni gabariti vile su prizemlje + potkrovnica (nad središnjim dijelom objekta).

Fasade objekta su jednostavne obrade. Ulična, jugoistočna fasada je u odnosu na bočne i fasadu prema ulici Petra Kočića najraskošnije obrađena. Simetrija fasade naglašena je izvučenim rizalitom u središnjem dijelu, gdje su u razini prizemlja postavljena dva prozorska otvora i po jedan bočno na uvučenim dijelovima fasade. U razini potkrovnice, izvedene nad središnjim dijelom objekta postavljen je jedan prozorski otvor. Prozorski otvori naglašeni su jednostavnom geometrijskom dekoracijom. Potkrovnica je dodatno obogaćena dekoracijom medaljona sa grifonima raspoređenim sa bočnih strana prozorskog otvora. Horizontalna podjela fasade ostvarena je horizontalnim vijencima u razini prizemlja i plitkim horizontalnim profilacijama završne obrade fasade.

Unutarnjost objekta je u lošem konstruktivnom stanju.

2. Drugi objekat u nizu je Vila u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića br. 123.

Upisana je u gruntovnicu 1893. godine na ime Ide Mihanović.

Objekat ima križoliku osnovu ukupnih gabarita 16,14 x 12,98 m. Vertikalni gabariti objekta iznose sutren + prizemlje + kat nad središnjim dijelom objekta. Objekat danas ima poslovnu namjenu.

Ulaz u objekat nalazi se sa njegove jugozapadne strane preko drvene galerije.

Prema načinu obrade detalja i dekoracije, fasade upućuju na romantizam.

Horizontalna podjela ostvarena je materijalizacijom i horizontalnim vijencima u razini međukatnih konstrukcija. Završna obrada fasade suterena je od rustikalno obrađenog kamena, prizemlje je malterirana fasada sa plitkom horizontalnom profilacijom, dok je obrada fasade kata jednostavna, malterirana. Horizontalni vijenci, blago izlaze iz fasadne ravni i obrađeni su stupnjevito.

Dekoratívna plastika oko prozorskih otvora bogatija je u razini prizemlja gdje su prozorski otvori naglašeni timpanonima. Kat je dodatno naglašen vertikalnim pilastrima koji se završavaju korintskim kapitelom.

Krovna konstrukcija je vidljiva i naglašena timpanonom dekoriranim floralnim motivom.

3. Treći objekat u nizu je Vila u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića br. 125

Upisana u gruntovnicu 1898. godine na ime generala Wilhema Stockmana.

Ukupni horizontalni gabariti osnove objekta iznose 16,85 x 15, 76 m. Ulaz u objekat nalazi se sa njegove jugozapadne strane preko drvene galerije. Vertikalni gabarit objekta je prizemlje + kat.

Prema stilu u kojemu je građena svrstava se u historicizam pod utjecajem tzv. alpskog ili švicarskog stila. To se naročito ogleda u o oblikovanju sekundarnih elemenata konstrukcije – galerije i krovnih profila.

Objekat je vertikalno naglašen strmim krovom i zašiljenim tornjićem nad središnjim dijelom objekta.

Horizontalna podjela fasada ostvarena je raščlanjivanjem katova horizontalnim vijencem. Prizemlje objekta obrađeno je završnom plitkom horizontalnom profilacijom dok je fasada u zoni kata malterirana.

Ulična fasada naglašena je središnjim izvučenim dijelom, gdje je središnje postavljen prozorski otvor, oko kojega je izvedena jednostavna plitka, geometrijska dekoracija. Na katu se ponavlja ista pozicija prozora, nešto bogatije dekoracije, sa trokutastim timpanonom. U zoni potkrovnice je manji prozorski otvor, također središnje pozicije i jednostavne dekoracije. Na desnoj strani fasade u zoni prizemlja i kata nalaze se prozorski otvori iste obrade kao i na središnjem dijelu, u zoni prizemlja i kata. Sa lijeve strane središnjeg dijela fasade je dekorativna drvena potkrovnica.

Zahvaljujući kvalitetnoj sanaciji nakon potresa, objekat je očuvao svoj oblikovno-stilski karakter.

4. Četvrti objekat u nizu je Vila u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića br. 131

upisana u gruntovnicu 1898. godine na ime Zanke Milić.

Ukupni horizontalni gabariti objekta iznose 15,60 x 15,50 m. Za razliku od ostalih objekata u nizu, osnova ove vile je pravilnog pravokutnog oblika sa izvučenim središnjim rizalitom na jugoistočnoj strani. Vertikalni gabarit objekta iznosi prizemlje + kat + mansarda.

Ulaz u objekat je sa njegove jugozapadne strane.

Vila je pokrivena jednostavnim dvovodnim krovom. Zabati na bočnim fasadama objekta naglašeni su trokutastim stepenastim vijencima koji prate nagib krova.

Fasada je malterirana i jednostavne je obrade. Horizontalnim vijencima u razini međukatnih konstrukcija podijeljena je na zone katova.

Ulična fasada je naglašena središnjim rizalitom na kojemu su očuvane drvene galerije balkona na prizemlju i katu.

Od originalnih dekorativnih elemenata fasade očuvani su pojedini trokutasti timpanoni iznad prozora (koji se pojavljuju u zoni kata).

Prilikom obilaska terena nije bio omogućen uvid u unutrašnjost objekta.

5. Peti objekt u nizu je Vila u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića br. 133

upisana u gruntovnicu 1898. godine na ime Johana Drobila.

Ukupni horizontalni gabariti 20,00 x 11,85 m. Vertikalni gabariti objekt iznose suteren + prizemlje + kat.

Ulaz u objekt nalazi se sa sjeveroistočne strane objekta, prostor u kojemu se iz dvorane stepeništa pristupa katu i potkrovnici.

Posebna odlika u odnosu na druge objekte u nizu su raskošni gabariti i obrada u stilu neorenesanse, kao najranijeg oblika historicizma. Predstavljala je reprezent europske kulture i stila.

Danas se objekt rabi u poslovne svrhe.

Horizontalnost u oblikovanju postignuta je raščlanjivanjem po katovima, kamenom obradom u zoni sutereana i stepenastim horizontalnim vijencima u razini međukatne konstrukcije između prizemlja i kata i krovnim vijencem. Fasada u zoni prizemlja i kata je malterirana, obogaćena detaljima dekorativne plastike.

Naročito raskošne obrade je ulična, jugoistočna fasada, naglašena središnjim i kutnim rizalitom, čime je naglašena i kutna pozicija parcele.

Objekat je kvalitetnim sanacijama očuvao stilske karakteristike fasada.

6. Šesti objekt u nizu je Vila u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića br. 133

upisana u gruntovnicu 1898. godine.

Ukupni horizontalni gabariti objekta iznose 20,87 x 15,27 m.

Vertikalni gabarit objekta je prizemlje + kat. Objekt se rabi u stambeno-poslovne svrhe.

Na objektu postoje dva ulaza. Jedan je sa jugozapadne strane objekta, drugi je sa sjeverozapadne strane objekta. Sjeverozapadni ulaz je dodat naknadnom intervencijom, a oba ulaza vode prema stepeništu smještenom uz autentični ulaz.

Sa jugoistočne, ulične fasade, objekt je naglašen izvučenim rizalitom, koji se završavao bogato ukrašenim fontospisom, stupnjevito podijeljenim sa pilastrima u stilu neorenesanse. Danas se završava jednostavnim trokutnim zabatom dvovodnom krova.

Prozorski otvori bili su naglašeni segmentnim lukovima u prizemlju i trokutnim timpanonima na katu. Danas nije sačuvano ništa od fasadne plastike.

U zoni međukatne konstrukcije između prizemlja i kata izveden je horizontalni vijenac, koji danas predstavlja jedini detalj fasadne plastike.

7. Sedmi objekt u nizu je Vila u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića br. 139,

upisana u gruntovnicu 1896 godine na ime Fridrih Klummer.

Objekat je poslednji u potezu objekata u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića, koji se završavaju ulicom Pave Radana

Ukupni horizontalni gabariti iznose 16,64 x 12,61 m. Vertikalni gabarit je prizemlje + kat.

Ulaz u objekt je sa njegove sjeveroistočne strane.

Prema arhivskim fotografijama objekt je bio najraskošnije dekorirana vila sa elementima neobaroka. Središnji rizalit bio je dekoriran raskošnom ornamentikom oko prozorskih otvora, vrata i balkonskog izlaza i završavao se šiljkom koji je još više naglašavao njegovu reprezentativnost. Od fasadne plastike danas nije očuvano ništa. Promijenjeni su i veličina i oblik otvora.

Na objektu je čitljiv oblikovni karakter arhitektonskih masa.

Objekat trenutačno nije u uporaebi i nalazi se u konstruktivno lošem stanju.

8. Osmi objekat u nizu je Vila u ulici Mladena Stojanovića broj 1, upisan u gruntovnicu 1903. godine, na ime obitelji Marjanović.

Objekat je sa dvije strane okružen ulicama – ulica Mladena Stojanovića sa jugoistočne strane i ulica Pave Radana sa jugozapadne strane, pa po svojem položaju parcela ima kutni karakter, što je imalo utjecaj i na oblikovanje objekta.

Ukupni horizontalni gabarit objekta iznosi 16,65 x 16,50 m. Vertikalni gabarit objekta je prizemlje + potkrovnica. Ulaz u objekat je sa njegove sjeveroistočne strane.

Kutni karakter parcele u oblikovanju objekta naglašen je kutnim rizalitom.

9. Deveti objekat u nizu je Vila u ulici Mladena Stojanovića broj 3, upisana u gruntovnicu 1903. godine na ime obitelji Rutz.

Objekat je dograđen sa sjeverozapadne strane do ivice parcele, čime je izgubio autentičan izgled.

Ukupni horizontalni gabariti bez dograđenog dijela iznose 21,22 x 13,33 m. Horizontalni gabariti dograđenog dijela iznose 27,04 x 7,07 m. Vertikalni gabarit je suteran + prizemlje + kat.

Objekat je izgrađen u historicističkom stilu pod utjecajem romantizma, što se ogleda u oblikovanju objekta – strmi krov sa šiljastim završecima i uporabi drveta u dekorativne svrhe – obrada krovnih zabata, drvenih galerija i ograda balkona.

Intervencije na objektu izvođene su u stilu objekta, pa su autentični dekorativni elementi teško čitljivi.

10. Deseti objekat u nizu je Vila u ulici Mladena Stojanovića broj 5, upisana u gruntovnicu 1902. godine na ime Zanfe Milić.

Ukupni horizontalni gabariti iznose 16,66 x 15,75 m. Vertikalni gabarit je prizemlje + kat + potkrovnica.

Ulaz u objekat je sa njegove jugozapadne strane.

Sa jugoistočne strane u središnjem dijelu objekta je izvučeni rizalit koji se proteže kroz sve etaže objekta i koji je prema dostupnim podacima imao i drvene balkone.

Fasada je raščlanjena mrežom horizontala i vertikala izvedenih u malteru u drugoj boji i asocira na drvene elemente stambenih vila.

Jugoistočna fasada je simetrična, sa identičnim rasporedom prozorskih otvora u prizemlju i na katu.

Objekat sa jugoistočne strane ulice Mladena Stojanovića

Objekat se po prvobitnoj sakralnoj namjeni – evangelistička crkva razlikuje u oblikovanju u odnosu na sjeveroistočni niz stambenih vila.

Horizontalni gabarit objekta je 22,48 x 15,64 m, a vertikalni P+1.

Objekat je simetrične dispozicije gdje je jasno čitljiva arhitektura i dispozicija prvobitnog sakralnog karaktera sa središnjom i izvučenom salom koja je prvobitno bila u funkciji molitvenog prostora.

Mala postaja "Kraljev drum"

Objekat je izgrađen 1891. godine na mjestu gdje je željeznička tračnica presijecala glavnu prometnicu Carski drum – danas ulica Kralja Petra I. Karađorđevića.

Skromnih je gabarita, osnova.

Objekat je izveden u neobaroknom stilu.

Objekti u ulici Petra Kočića

Prema položaju na parceli, objekti u ulici Petra Kočića od broja 5 do broja 59 razlikuju se u parcelaciji i tlocrtima objekata od stambeno poslovnog niza u glavnoj ulici. Građevinska linija objekata poklapa se sa regulacijskom linijom pa su objekti izvedeni u nizu, interpolirani između susjednih objekata. Pokriveni su dvovodnim krovovima sa krovnim strehama okrenutim prema ulici. Namjena je pretežno stambena, dok se u nekim prizemlje rabi u poslovne svrhe. Vertikalni gabariti su do P+1+P.

Dekoratívni elementi fasada bili su u duhu neostilova i vremenom su nestali, ali je objekat sačuvao horizontalnu i vertikalnu regulaciju pravilnog niza.

Objekti od broja 59 pa nadalje uglavnom su porušeni, zamijenjeni novima, individualnima ili objektima kolektivnog stanovanja katnosti do P+4.

Stambeni objekat u ulici Petra Kočića 7 i 9 jedan je od najstarijih objekata u ulici. Ucrtan je na geodetsku kartu iz 1884. godine. Upisan je u gruntovnicu 1902. godine na ime Simeuna Dobraša.

Prizemlje je pravokutne osnove horizontalnih gabarita 16,55 x 16,96 m. Vertikalni gabarit objekta je P+1. Ulaz u objekat je sa sjeverozapadne strane.

Jedan je od rijetkih koji je sačuvao dekorativne elemente fasada. Središnji dio fasade je naglašen blagoizvučenim rizalitom dekoriranim u stilu secesije.

Prilikom obilaska terena nije bio omogućen uvid u unutarnje stanje objekta.

Stambeni objekat u ulici Petra Kočića broj 59 banjalučkog slikara Božidara Nikolića.

Horizontalni gabariti objekta iznose 16,22 x 12,40 m. Vertikalni gabarit je P+1.

Osnova ima simetričnu dispoziciju. Za razliku od susjednih objekata u nizu, objekat na broju 59 je slobodnostojeći. Središnji dio ulazne fasade je blago uvučen i na njemu je glavni ulaz u prizemlje objekta.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

Ambijentalna cjelina dijela ulica Kralja Petra I. Karađorđevića i Mladena Stojanovića nalazi se na Privremenoj listi nacionalnih spomenika čime uživa najviši stepen zaštite.

Separatom zaštite kulturno-povijesnog i prirodnog nasljeđa "Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa" Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka, 1995. prostor je valoriziran i procijenjen prema vrijednosti pojedinačnih objekata, te su date mjere zaštite.

Prema dokumentu "Pregled graditeljskog nasljeđa u obuhvatu Regulacijskog plana "CENTAR ALEJA" (prostor između ulica Mladena Stojanovića, Aleje Svetog

Save, i Bulevar srpske vojske) i prostora između ulica Vuka Karadžića, Kralja Petra, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i 1. krajiškog Korpusa, koji je preuzeo Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Republike Srpske dat je popis kulturnih dobara u navedenom prostornom obuhvatu sa tabličnim prikazom kronološke pripadnosti, valorizacije, zona zaštite i mjere zaštite.

Prema podacima dobivenim od Zavoda za zaštitu spomenika Federalnog ministarstva kulture i sporta dobro nije bilo upisano u registar spomenika kulture (nije bilo prethodno zaštićeno od Zavoda za zaštitu kulturno-povijesnog i prirodnog nasljeđa BiH).

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Ambijentalna cjelina dijela ulica Kralja Petra I. Karađorđevića i Mladena Stojanovića obuhvaćena je elaboratima kroz prostorno-plansku dokumentaciju u kojima su date mjere zaštite i kategorizacija po zonama:

- "Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa". Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka. 1995. Prostor je valoriziran i procijenjen prema vrijednosti pojedinačnih objekata, te su date mjere zaštite.
- "Pregled graditeljskog nasljeđa u obuhvatu Regulacionog plana "CENTAR ALEJA" (prostor između ulica Mladena Stojanovića, Aleje Svetog Save, i Bulevar srpske vojske) i prostora između ulica Vuka Karadžića, Kralja Petra, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i 1. krajiškog korpusa, koji je preuzeo Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Republike Srpske te je dat popis kulturnih dobara u navedenom prostornom obuhvatu sa tabličnim prikazom kronološke pripadnosti, valorizacije, zona zaštite i mjere zaštite.

Prema podacima preuzetima na terenu i podacima iz literature, na objektima je su izvršeni radovi sanacije nakon potresa 1969. godine.

Također je uvidom na terenu evidentirano da su izvršene intervencije na objektima posljednjih godina u smislu adaptacije suvremenim uvjetima života, promjene namjene iz stambene u poslovnu, te sanacije fasada.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom na terenu, utvrđeno je da su objekti izvedeni početkom austrougarske uprave nad BiH u pretežno historicističkom stilu sa primjenom elemenata romantizma, alpsko-švicarskog stila, neobaroka i secesionizma.

Cjelina je očuvala izvorni oblik i karakter, dok su promjene na nekim objektima uslijed različitih devastacija i intervencija dovele do gubitka dekorativnih elemenata fasadne plastike.

Objekat Evangelističke crkve koji je skoro u potpunosti porušen u potresu 1969. godine, rekonstruiran je uz suglasnost Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode Banja Luka 80-ih godina XX. stoljeća.

6. Specifični rizici

- Po podacima Karte seizmičke mikrorejonezicije urbanističkog područja Banje Luke, razmjere 1:10.000, predmetno područje nalazi se u zonama maksimalno očekivanog intenziteta potresa 8 i 8.o MSK; kako je prikazano na Inženjerskogeološkoj karti u prilogu ovog Plana. Prostor od Mljekare – parka Mladena Stojanovića do Banjalučkog polja nalazi se u zoni maksimalno očekivanog intenziteta potresa 8.o MSK, koeficijenta seizmičnosti $K_s=0,05$ predominantne periode tla 0,15-0,23 sec; očekivanog prosječnog ubrzanja tla 180 cm/sec^2 . Prostor od Kazališta – Prirodno-matematičkog fakulteta i Banjalučkog polja nalazi se u zoni maksimalno očekivanog intenziteta potresa 8.o MSK, koeficijenta seizmičnosti $K_s =0,04$, predominantne periode tla je 0,28–0,34 sec; očekivanog prosječnog ubrzanja tla 140 cm/sec^2 . (Regulacioni plan “Centar-Aleja” – revizija plana. Urbanistički zavod Republike Srpske. Banja Luka, 2011. godina).
- Uvidom na terenu utvrđeno je da se Vila u ulici Kralja Petra I. Karađorđevića br. 139 nalazi u konstruktivno lošem stanju i da se ne rabi uslijed čega joj prijete opasnost od daljnje devastacije.
- Vila u ulici Mladena Stojanovića broj 1 se također ne rabi uslijed čega joj prijete opasnost od devastacije i propadanja.

III. – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima (“Službeni glasnik BiH”, br. 33/02 i 15/03), Povjerenstvo je donijelo odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A. Vremensko određenje

C. Umjetnička i estetska vrijednost

- ii. Kvalitet materijala,
- iii. Proporcije,
- iv. Kompozicija.

D. Čitljivost (dokumentarna, znanstvena, naobrazbena vrijednost)

V. Svjedočanstvo o tipičnom načinu života u određenom razdoblju.

F. Ambijentalna vrijednost

- ii. Značenje u strukturi i slici grada.

G. Izvornost

- i. Oblik i dizajn,
- iii. Namjena i uporaba,
- v. Položaj i smještaj u prostoru.

I. Cjelovitost

- i. Fizička cjelovitost (kompaktnost),
- ii. Homogenost.

Sastavnim dijelom ove odluke su:

- Imovinsko-vlasnička dokumentacija

- Umnožak katastarskog plana,
- z. k. uložak,
- prijepis iz posjedovnog lista.

- Dokumentacija o prethodnoj zaštiti dobra

- "Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I krajiškog korpusa". Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka. 1995.
- Elaborat Regulacionog plana "CENTAR ALEJA" (prostor između ulica Mladena Stojanovića, Aleje Svetog Save, i Bulevar srpske vojske) i prostora između ulica Vuka Karadžića, Kralja Petra, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i 1. krajiškog korpusa, koji je preuzeo Republički zavod za zaštitu kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa Republike Srpske.

- Fotodokumentacija

Fotoaparat Coolpix P510; izrađena 24. 05. 2017. godine, 01. 06. 2017. godine, 06. 09. 2017. godine; Adi Ćorović, stručni savjetnik za graditeljsko naslijeđe, Amra Šarančić-Logo, stručna savjetnica za graditeljsko naslijeđe, Orjana Lenasi, stručna savjetnica za graditeljsko naslijeđe, i Milka Grujić-Zeković, spoljna suradnica Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika.

Rabljena literatura

Tijekom vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, rabljena je sljedeća **literatura**:

1975. Urbanistički zavod Banja Luka. *Urbanistički zavod Banja Luka Sarajevo: Veselin Masleša.*

1995. *Valorizacija kulturno-istorijskog i prirodnog nasljeđa sa mjerama zaštite regulacionog plana Banje Luke, prostor između ulica V. Karadžića, Kralja Petra I Karađorđevića, Mladena Stojanovića, Milana Radmana i I Krajiškog korpusa.* Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode, Banja Luka.

2011. Urbanistički zavod Republike Srpske. *Regulacioni plan "Centar-Aleja" – revizija plana.*

2013. Jelena B. Savić. *Moderno i vernakularno u procesu urbane transformacije Banje Luke.* Doktorska disertacija. Beograd.

2015. Brankica Milojević. *Gradovi u promjenama. Urbane forme, transformacije, uticaju.* Univerzitet u Banjoj Luci, Arhitektonsko-građevinsko-geodetski fakultet.